

Vili Riuttanen

TAKSISURMIA JA TUHOPOLTTOJA

Henkirikoksista uutisoiminen Aamulehdessä vuosina
1970 ja 1975.

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
02/2020

TIIVISTELMÄ

Vili Riuttanen: TAKSISURMIA JA TUHOPOLTTOJA - Henkirikoksista uutisoiminen Aamulehdessä vuosina 1970 ja 1975.

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Historian tutkinto-ohjelma

02/2020

Henkirikollisuus ja murhatilastot olivat Suomessa korkeimmat sisällissodan aikana, jonka jälkeen ne olivat pitkään tasaisessa laskussa. 1970-luvulla laskusuhdanne kääntyi ja Suomessa koettiin hetkellinen voimakas nousu henkirikosten määrässä. Vuonna 1974 oli korkein vuosi henkirikostilastoissa. Tämän tutkimuksen tarkoitus on tutkia, miten kyseinen muutos henkirikosten määrässä näyttäytyi Aamulehden sivuilla 1970-luvulla. Tutkimuskysymyksenä on: "Miten 1970-luvulla kohonnut kotimainen henkirikollisuus näyttäytyi Aamulehden uutisoinnissa?". Tätä muutosta pyrin selvittämään tarkastellen ensiksi vuoden 1970 ja sen jälkeen vuoden 1975 numeroita. Tutkimus perustuu määrälliseen muutoksen havainnoimiseen sekä uutisten sisältöanalyysiin. Lähteinä käytän Tampereen pääkirjasto Metson arkistoja. Arkistosta löytyy Aamulehden mikrofilmatut versiot.

Vuonna 1970 henkirikoksista uutisoitiin keskimäärin 2,75 kertaa kuukaudessa. Vuoteen 1975 mennessä keskimääräisesti uutisoitiin puolestaan viidestä (5) tapauksesta kuukausittain. Määrällinen muutos on selkeä. Vaikka määrällisesti uutisointi kasvoikin lähes kaksinkertaisesti, numeroihin ei muodostunut selkeää paikkaa henkirikosten uutisoinnille. Uutiset näyttäytyvät sekalaisesti ympäri "Kotimaa"-osioita lehden eri sivuilla. Yhtäläisyyksiä on kuitenkin huomattavissa sivujen näkökulmasta. Henkirikokset löytyvät lähes poikkeuksetta sivun alalaidoista. Tämä yhteneväisyys aiheuttaa tunteen siitä, ettei henkirikoksia haluttu lehden toimesta nostaa esille, vaan ne jätettiin ikään kuin vähemmälle huomiolle.

Etusivuilla painotus oli yksittäisissä, heti ratkaisemattomissa tapauksissa. Etusivulle nostettiin lähes poikkeuksetta tapaukset silloin, kun rikos ei ratkennut nopeasti. Samalla tapaukset usein personalistettiin tiettyyn paikkaan, tapaan tai tekoon liittyen. Tutkimuksessa käytän termiä identifiointi, millä tarkoitan juuri kyseistä personointia, jolloin lukijalle tulee selvästi ilmi, mistä tapauksesta puhutaan. Vuonna 1970 tällaista toimintamallia käytettiin vain useamman uutisen vaatineesta tapauksesta. Vastaavanlaiset identifioidut yksittäistapaukset saivat enemmän näkyvyyttä vuonna 1975 ja alkoivat ilmetä myös muissa tapauksissa. Kyseisenä vuonna oli nähtävissä enemmän nimettyjä tapauksia. Myös määrällisesti etusivuilla päättyi vuonna 1975 enemmän uutisia. Vuonna 1970 etusivuilla uutisoitiin neljästi kolmesta eri henkirikoksesta. Tämä on varsin vähän verrattuna vuoteen 1975, milloin uutisia kertyi 11, seitsemästä eri tapauksesta. Näistä näkökulmista on nähtävissä selkeä määrällinen ja sanallinen muutos henkirikoksista uutisoinnissa 1970-luvun henkirikosaallon aikana.

Avainsanat: Historia, Henkirikos, Sanomalehti, Uutisointi, 1970-luku

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
2. Lähteet ja lähdekritiikki.....	4
3. Uutisoinnin tyyli vuonna 1970	7
3.1 Etusivujen yksittäistapaukset.....	8
3.2 Sisällöllinen analyysi.....	10
4. Uutisoinnin suunnanmuutos.....	13
4.1 Synkät etusivut.....	13
4.2 Identifioitujen tapausten lisääntyminen.....	15
5. Loppupäätelmät.....	17
6. LÄHTEET JA KIRJALLISUUS.....	19

1. Johdanto

Henkirikollisuus suomalaisessa yhteiskunnassa on ollut tavallisesti läntistä Eurooppaa korkeammalla. Henkirikollisuuden kehitys oli kuitenkin Suomessa tasaisessa laskussa sotavuosien korkeimmista huipuista aina 1970-luvulle saakka.¹ 1970-luvulla, etenkin vuosikymmenen alkupuoliskolla, laskusuhdanteen trendi kääntyi ja suomalainen yhteiskunta koki rajun nousun henkirikollisuuden kehityksessä.² Syitä tähän yllättävään kasvuun on varmasti monia ja kyseisten syiden tutkiminen ja tulkitseminen itsessään olisi myös varsin mielenkiintoinen tutkimuskohde. Aion kuitenkin tässä työssä tarkastella, miten kohonnut henkirikollisuus näyttäytyi tavalliselle väestölle median kautta, vai näyttäytyikö ollenkaan.

Henkirikos on väkivaltarikoksista äärimmäisin ja aiheuttaa ihmisissä eniten pelkoa ja ahdistusta. Rikollisuus itsessään ei esiinny ihmisille, sillä yksittäinen rikos tapahtuu aina tietyssä paikassa tiettyyn aikaan. Rikollisuuden ilmeneminen kansalaisille tapahtuu pääasiallisesti aina median kautta. Toisaalta on myös olemassa rikoksia, joilla tiedostetusti haetaan suurta mediahuomiota ja näkyvyyttä, kuten esim. terrorismi. Rikosuutisoinnilla on todettu olevan suora yhteys ihmisten pelkoihin rikoksista.³ Mitä enemmän ihmiset lukevat rikollisuudesta eri tietolähteistä, sitä enemmän he pelkäävät väkivallan ja rikoksen kohteeksi joutumista. Onkin varsin relevanttia tutkia, miten äkillisesti kohonnut henkirikollisuus on näyttäytynyt median kautta ihmisille. Tämä myös avaa uuden kentän tutkia rikosuutisoinnin vaikutuksia ihmisten elämään ja kokemuksiin.⁴

Olen valinnut tutkimusmenetelmäksi tapaustutkimuksen, sillä näinkin rajalliseen opinnäytetyöhön kuin historian kandidaatintutkielma on, on mahdotonta tarkastella koko Suomessa tapahtuvaa muutosta analyyttisesti ja huolellisesti. Tutkimuskysymyksenäni onkin: "Miten 1970-luvulla kohonnut kotimainen henkirikollisuus näyttäytyi Aamulehden uutisoinnissa?". Varsinaisen tutkimuskysymyksen apuna toimivat alakysymykset "Kuinka paljon uutisointi muuttui vuosikymmenen alun aikana vai muuttuiko

¹ Lehti, 2001.

² Sudden increase of homicide rate in Finland, Kivivuori.

³ Smolej & Kivivuori, "The Relation Between Crime News and Fear of Violence", *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 7:2, 211–227.

⁴ Lisää aiheesta, ks. Haara et al., 2017.

ollenkaan?” sekä “Onko uutisoinnin sanallisissa valinnoissa havaittavissa selkeitä muutoksia?”. Vastaavanlaista tutkimusta aiheesta ei ole tehty. Janne Kivivuori, Sari Kemppi ja Mirka Smolej ovat tutkineet 1980-2000 vuosien aikana tapahtunutta väkivallan uutisointia iltapäivälehtien etusivuilla.⁵

Olen valinnut tutkimuksen tapauskohteeksi Tampereen. Tampere oli 1970-luvulla kasvava teollisuuskaupunki ja samalla yksi Suomen suurimmista kaupungeista. Tampereella hoidettiin myös sanomalehtien painotyötä, mukaan lukien tässä tutkimuksessa käytetyn Aamulehden painatus. Tampere valikoitui myös tutkimustaloudellisista syistä tapauskohteeksi, sillä Aamulehden mikrofilmattuihin arkistoihin on mahdollista päästä Tampereen pääkirjasto Metsossa. Aamulehti on vieläkin voimassa oleva 1881 vuonna perustettu tamperelainen sanomalehti. Valitsin Aamulehden aineistokseni, sillä se on tapauskohteeni, Tampereen, paikallislehti. Kyseessä on kuitenkin varsin perinteikäs jayksi suurimmista Pirkanmaalla toimivista sanomalehdistä. Tutkimusmenetelmänä on käydä vuosien 1970-1975 ajanjaksolta kolmen vuoden henkirikoksia käsittelevät uutiset läpi ja tutkia miten niissä on uutisoitu tapahtuneet rikokset. Valitsemani vuodet ovat 1970 ja 1975. Tällöin pääsen antamaan kattavan kuvan uutisoinnin kehityksen jatkumosta. Ajanjakson olen rajannut pohjautuen Kivivuoren esitykseen Suomen murhatilastojen kasvusta⁶, jossa selkeänä huippuna voidaan pitää 1974 vuoden henkirikostilastoja. Aion siis tarkastella myös taulukoinnin vuoden jälkeistä uutisointia, jolloin myös kehityslinjaa vuosikymmenen alkuun on nähtävissä.

Tarkoituksena on tehdä taulukointia, jossa kirjaan ylös kyseisten vuosien aikana esiin tulevat uutisoinnit. Vertailun vuoksi lasken ilmenneiden uutisten määrän suhteessa vuoden aikana julkaistuihin numeroihin, jolloin syntyy keskenään vertailtavia suhteutettuja lukumääriä. Kyseessä on siis määrällinen tutkimusmenetelmä ja osaltaan myös tilastoanalyysi. Täten kykenen vastaamaan uutisoinnin määrälliseen muutokseen.

Laadullisen muutoksen tutkimisen toteutan tarkastelemalla sanavalintoja henkirikosta koskevien uutisten kieliasussa. Pyrin vertailemaan eri vuosien uutisoinnin kieliasua ja tulkitsemaan onko vuosien välillä tapahtunut muutosta. Jos on niin minkälaista ja mihin suuntaan. Pyrin tarkastelemaan muutosta objektiivisesti tiedostaen kuitenkin odotukseni uutisoinnista määrällisesti kasvavan ja laadullisesti rikoksia paisuttelevamman

⁵ Kivivuori & Kemppi & Smolej, 2002.

⁶ Sudden increase of homicide rate in Finland, Kivivuori.

yhteyden löytymisestä. Käytän siis määrällisen tutkimusmenetelmän ja tilastoanalyysin lisäksi myös sisältöanalyysiä.

Yhtenä tärkeimmistä historian tutkimuksen metodeista on lähdekritiikki. Minun tulee ottaa huomioon lähteitä käsitellessä niiden syntyamisen ajankohta. 70-luvun yhteiskunta oli erilainen kuin nykypäivän yhteiskunta. Tämän päivän klikkiotsikot ja journalismin taso eivät vastaa 1970 -luvun standardeja. Tarkastelen lähteitä myös siltä kannalta kenen ääni niistä välittyy läpi. Onko kyseessä toimittajan vai lehden kanta? Onko kyseessä artikkeli, uutinen vai pääuutinen? Päättykö henkirikokset keskimääräisesti etusivulle vai ovatko ne nähtävissä vasta kansien sisällä?

Suhteutan myös tutkimukseni ja lähteiden analysoinnin yhteen aiheesta tehdyn aiemman tutkimuskirjallisuuden kanssa. Tulen työssäni käsittelemään paljon jo aiemmin mainittua Kivivuoren, Kempin ja Smolejin teosta *Etusivujen väkivalta. Väkivalta iltapäivälehtien etusivuilla, todellisuudessa ja ihmisten peloissa 1980-2000*. Kyseinen teos sointuu hyvin tutkimukseni aihepiiriin ja voin vertailla löytämiäni tuloksia myös heidän johtopäätöksiinsä. Toinen tärkeä teos tutkimukseni kannalta on Janne Kivivuoren kirjoittama artikkeli *Sudden increase of homicide in early 1970s Finland*, joka käsittelee Suomessa tapahtunutta henkirikoksen kasvavaa aaltoa 1970 -luvulla. Tutkimukseni sivuaa paljon kriminologiaa, minkä takia aion luonnollisesti käyttää myös apunani kriminologian käsitteitä. Käytän apunani Janne Kivivuoren, Mikko Aaltosen, Matti Näsin, Karoliina Suonpään ja Petri Danielssonin kriminologian yleisteosta *Kriminologia, Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*.

Kuten totesin, tutkimukseni sivuaa pitkälti kriminologiaa. Mitä annettavaa historian tutkimuksella on rikollisuuden tutkimisen kenttään? Kivivuori, Kemppi ja Smolej toteavat teoksessaan *Etusivujen väkivalta. Väkivalta iltapäivälehtien etusivuilla, todellisuudessa ja ihmisten peloissa 1980-2000* seuraavaa:

”Siinä missä mediapsykologia on painottanut fiktiivisen väkivallan tutkimusta, kriminologit ovat yleensä enemmän kiinnostuneita rikosuutisoinnista, siis todellisia rikoksia koskevasta kuvaavasta tai kommentoivasta journalismista”⁷

⁷ Kivivuori & Kemppi & Smolej, 2002, 8.

Historiantutkimuksessa puolestaan kontekstisoidaan menneet tapahtumat oman aikansa yhteiskuntaan ja suhteutetaan yksityiskohtaisemmat tapausesimerkit suuriin linjoihin, saaden täten kattavan kuvan aikansa yhteiskunnasta. Se antaa myös mahdollisuuden laajempien ja pidempiaikaisten kehityslinjojen seurannalle. Tutkiessa ihmisten käytöstä, reaktioita ja niiden välistä muutosta ja vuorovaikutusta saadaan uusia tutkimustuloksia, joita voidaan peilata oman yhteiskuntamme tapahtumiin. Etenkin lähihistorian tutkimus auttaa ymmärtämään ja selittämään nykyaikaisen yhteiskunnan tilaa, sekä sitä miksi yhteiskuntamme on tietyn näköinen.

2. Lähteet ja lähdekritiikki

Tarkastelen tässä tutkimuksessa Suomessa tapahtuneen kuolemaan johtaneen väkivallan uutisointia Tampereella julkaistun Aamulehden avulla. Tarkoitukseni on luoda kuvaa jatkumosta, miten henkirikoksen uutisointi kehittyi henkirikoksien kasvaessa Suomessa yleisesti 1970-luvulla.⁸ Kaikkien uutisten joukosta, minun on kuitenkin luotava tietyt kriteerit sille, mitä uutisia otan tarkasteluuni mukaan. Aion sisällyttää tutkimukseeni uutisoinnit murhista, tapoista sekä kuolemaan johtaneista väkivaltaisista hyökkäyksistä ja tahattomista väkivallan teoista.⁹ Kiteytettynä aion keskittyä suunnitellusti tai suunnittelemattomasti, mutta tahallisesti tuotettuihin väkivallan tekoihin. Jätän siis liikenneonnettomuudet käsittelemättä. Kuten todettua tutkimukseni tarkastelee nimenomaan suomalaisen henkirikosaallon nousua. Tämän takia sisällytän tutkimukseeni vain uutisia, jotka kertovat Suomessa tehdyistä henkirikoksista.

Yksi mielenkiintoinen aspekti uutisoinnin tarkasteluun on rikospelon syntyminen lehden lukijoissa. Henkirikokset ja etenkin väkivaltaiset henkirikokset ovat yksi suurimpia pelon aiheuttajia. Kuten Kivivuori & muut toteavat teoksessaan:

⁸ Sudden increase of homicide rate in Finland, Kivivuori.

⁹ *ibid.* Artikkelissa Kivivuori käyttää termejä murder and manslaughter (MM) sekä assault and involuntary manslaughter (AIM). Etenkin AIM tapaukset ovat yleistyneet huomattavasti 1970-luvulla. Näitä tilastoja ei huomioitu murhatilastojen aiemmissa esityksissä, joten siksi Kivivuoren tutkimus on aiempia relevantimpi tarkastelun kohde.

”Jos ajatellaan rikosjulkisuuden suhdetta rikospelkoihin, vakavinta väkivaltaa on syytä tarkastella erikseen.

Väkivaltaotsikoinnissa ei yleensä kovin tarkkaan selitetä, minkä asteisia vammoja uhrille aiheutui. Se, aiheuttiko teko kuoleman on kuitenkin lähes aina selvästi todettu.”¹⁰

Tätä pelkoa en kuitenkaan onnistu tässä tutkimuksessa täydellisesti analysoimaan, sillä paras lähde sen tarkasteluun on suomalaiset rikosuhritutkimukset, jotka aloitettiin valitettavasti vasta 80 –luvulla. Uutisointi kertoo kuitenkin mihin suuntaan se mahdollisesti kehittyi.

Olen käynyt tutkimustani varten Aamulehden kahden vuoden, vuosien 1970 sekä 1975, sanomalehdet läpi.¹¹ Sanomalehdistä olen käynyt läpi ”Kotimaa” -osiot sekä erityisen tarkasti lehtien etusivut. Tutkimuksesta erityisen työlään ja lähdeaineiston kannalta hankalan tekivät etenkin ”Kotimaa” -osiot, jotka ulottuivat usealle sivulle. Osiot ulottuivat myös ympäri lehteä ja niiden pituus sekä määrä vaihtelivat lehdittäin. Tämä hankaloitti relevanttien uutisten löytämistä. Toinen alati vaihtuva muuttuja oli myös henki- ja väkivaltarikosuutisoinnin paikka. Useimmiten vuoden 1970 kohdalla rikosuutisointi esiintyi ”Kotimaa” -osion alussa sivuilla 5 tai 7, mutta toistuvaa kaavaa ei löytynyt.¹² Tämä myös kuvastaa rikosuutisoinnin roolia Aamulehdessä. Selkeää paikkaa ei ollut, eikä niitä edes ilmennyt joka lehdessä. Henkirikosten uutisointiin toki liittyy olennaisesti myös niiden tekemisen määrä, eikä täten voida olettaa joka numerosta ilmenevän henkirikosuutisointia. Verrattain lähellä henkirikoksia on kuolemaan johtaneet onnettomuudet, joita lehdissä vilisi monia kertoja tässä tutkimuksessa käsiteltyjä uutisia enemmän. Usein henkirikokset ilmoitettiin lähellä kuolemaan johtaneiden onnettomuuksien uutisointia, mutta paikoin uutiset olivat sekalaisessa järjestyksessä, eri puolilla ”Kotimaa” -osioita.

Ongelmallisia ovat uutiset, jotka ovat otsikkojensa puolesta väkivaltarikosuutisen kaltaisia, mutta paljastuvat sisältöjensä puolesta toisenlaisiksi. Esim.

¹⁰ Kivivuori & Kemppi & Smolej, 2002, 32.

¹¹ 01.01.-31.08. molempien vuosien ajalta. Lopullisessa versiossa aion käydä myös vuodet loppuun asti, mutta ajankäytöllisistä syistä en ehtinyt käydä niitä tässä vaiheessa läpi.

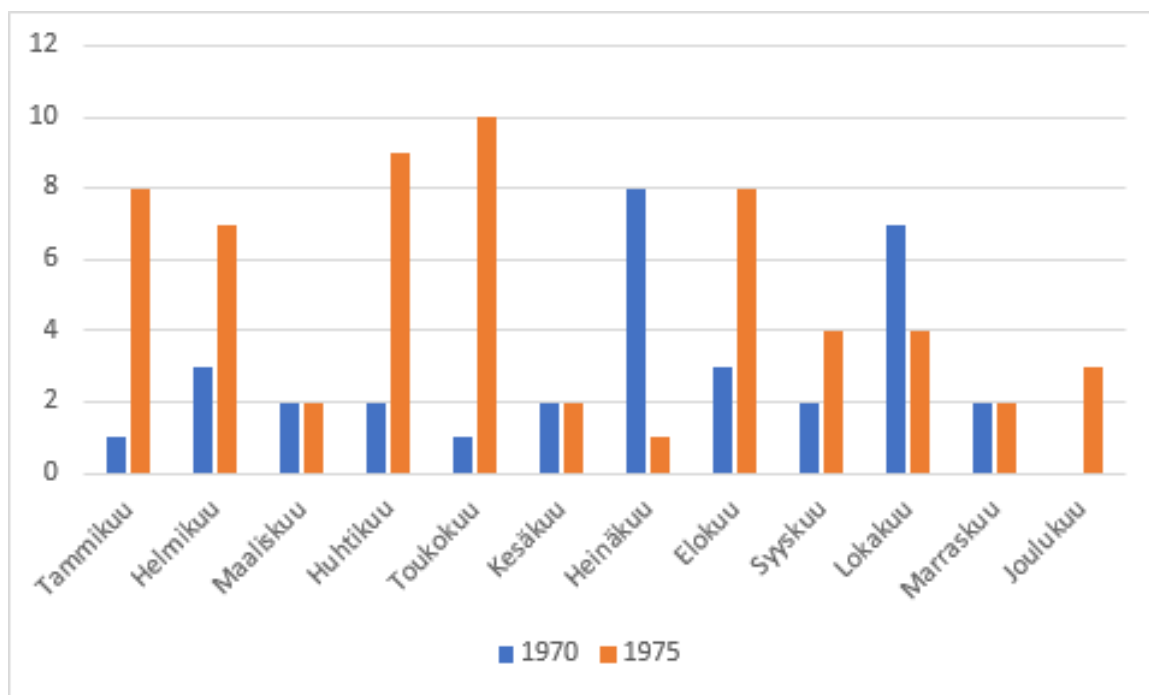
¹² Paikoin useassa peräkkäisessä numerossa henkirikoksia käsittelevät uutiset ilmenivät samassa kohdassa esim. viimeisellä sivulla, mutta pidempää korrelaatiota ei löytynyt. Tällaiset yhteneväisyydet olivat maksimissaan kahden viikon mittaisia. Paikoin oli myös tapauksia, missä kahdesta henkirikoksesta uutisointiin samassa lehdessä kahdessa eri paikassa.

9.1.1970 Aamulehdessä ilmeneen uutisen ”Joukkosurma Pudasjärvellä” otsikon perusteella sen luulisi olevan relevantti tutkimukseni kannalta, mutta juttua lukiessa ilmenee sen käsittelevän ihmisten sijasta hirviä.¹³ Olen siis myös jättänyt tutkimuksestani pois eläimiin kohdistuneet sekä niiden tuottamat kuolemantuottamukset. Toinen esimerkki tulee 2.1.1970 Aamulehden uutisesta ”Kolmen surma” mikä kuulostaa otsikon lukemisen jälkeen henkirikokselta. Uutinen kuitenkin käsittelee kolmen henkilön menehtymistä auto-onnettomuudesta.

Sisällön luettavuuden sekä luotettavuuden kannalta ongelmallista on myös mikrofilmien laatu. Paikoin filmit olivat sen verran huonokuntoisia, että niiden otsikoista sai selvää, mutta sisällöstä ei. Tätä esiintyi etenkin vuoden 1975 uutisten kohdalla. Tällöin turvauduin omaan harkintakykyyni uutisen relevanttiuden kannalta niiden sanojen pohjalta, joita uutisesta oli luettavissa. Tähän kohtaan on todettava, että pohjanoteeraus löytyi vuoden 1970 joulukuun osalta, jolloin mikrofilmien laatu oli niin huonokuntoista, että jouduin läpikäymään vain uutisotsikot, paikoin myös niistäkin oli vaikeaa saada selvää. Olen ottanut tämän huomioon ja en esitäkään tutkimukseni taustatyötä ja taulukointia absoluuttisena totuutena Aamulehden rikosjulkisuudesta, vaan pitemminkin suuntaa-antavana kaaviona sekä taulukointina suurien linjojen ja muutosten huomioimisessa, tulkitsemisessä ja analyysissä.

¹³ ”Joukkosurma Pudasjärvellä”, Aamulehti, 9.1.1970.

3. Uutisoinnin tyyli vuonna 1970

Taulukko 1. Aamulehdessä uutisoitujen väkivaltarikos uutisten määrä vuosien 1970 ja 1975 osalta.

Olen luonut taulukon (Taulukko 1 kuvaamaan väkivaltaisten henkirikoksien uutisoinnin kehitystä vuosien 1970 ja 1975 välillä. Yhdistin vuosien 1970 ja 1975 väkivaltahenkirikos uutisoinnit kuukausittain helpottaakseni kokonaisuuden luomista. Taulukossa sinisellä on kuvattu vuonna 1970 ja oranssilla vuonna 1975 uutisoidut tapaukset.

1970 -vuoden väkivaltarikos uutisoinnissa painoarvo on ollut pienissä ja tiedottavissa uutisissa. Uutisia vuoden kahdeksan ensimmäisen kuukauden aikana esiintyi vain 33. Kuukaudessa ilmestyi siis keskimäärin 2,75 väkivaltarikos uutista. Suhdeluku kuvaakin hyvin vuoden kulkua, sillä keskimäärin kuukaudessa uutisointiinkin yhdestä kolmeen tapaukseen. Poikkeukset vuoden ajalta muodostavat kuitenkin heinä- ja lokakuu, jolloin uutisoitiin peräti kahdeksan tapaukseen heinäkuulta ja seitsemän lokakuulta. Näiden kuukausien osalta vaihtelua selittävät vaikeasti ratkaistavat yksittäistapaukset. Heinäkuussa Ylöjärvellä tapahtui murha, josta uutisoitiin peräti viisi kertaa. Lokakuussa Helsingissä murhattiin nuori nainen, kenen murhaajaa etsittiin peräti kolme viikkoa. Tästä tapauksesta etsintöineen uutisoitiin viidesti. Käsittelen myöhemmin molempia tapauksia yksityiskohtaisemmin tässä luvussa. Muuten rikoksista uutisoitiin keskimääräisesti kerran tai kahdesti. Osaltaan

suhdeluku on myös tutkimusteknisistä syistä hieman ongelmallinen. Koska kyseessä on varsin pieni määrä tarkasteltavia rikoksia, niin mahdolliset ongelmakohdat vaikuttavat tulokseen radikaalimmin kuin jos rikoksia olisi tapahtunut rutkasti enemmän. Tällaisia ongelmia tutkimuksen kannalta ovat huonolaatuiset mikrofilmit, joita kyseisen vuoden kohdalle sattui useita. Suhdelukua ei tulekaan ottaa aukottomana faktana, vaan se helpottaa ymmärtämään keskimääräisen uutisoinnin määrää ja helpottaa myöhemmin vertailua vuoden 1975 uutisoinnin määrään.

Suurin osa vuoden aikana julkaistuista uutisista on palstoilla samanaikaisesti sattuneiden onnettomuuksien kanssa, eikä uutisoinnin koko ja sijoittelu tältä osin eroa onnettomuuksista uutisoinnista juurikaan. Henkirikoksista ja onnettomuuksista kertovilla uutisilla ei ollut omaa selkeää paikkaansa, mutta varsin usein ne löytyivät sivujen alareunoista. Tästä välittyi kuva, että uutisointia olisi jotenkin haluttu osaltaan piilotella tai vähätellä. Uutisia ei kuitenkaan nostettu esille sinne mistä sivun lukeminen ensiksi aloitetaan, eli sivun yläreunaan. Uutiset olivat enimmäkseen pieniä ja tiedottavia, eikä asiasisällön, mitä missä milloin, lisäksi niissä kerrottu juurikaan mitään muuta ylimääräistä. Poikkeuksen muodostavat yksittäistapaukset, jotka saivat osakseen hieman suurempaa palstatilaa ja uutisointia.

3.1 Etusivujen yksittäistapaukset

Etusivuilta palstatilaa ei selvästikään henkirikosuutisoinnille herunut. Ensimmäisen kahdeksan kuukauden aikana Aamulehden etusivuille päätyi kaikkiaan 33:sta väkivaltarikosuutisesta vain neljä. Ensimmäinen etusivun uutisointi vuodelta 1970 tapahtui 1.5, kun maarianhaminalaisen yömajan tulipalo todettiin tuhopoltoksi.¹⁴ Palon syyttäjää eikä palon lähtökohtaa ollut uutisoinnin aikaan saatu vielä selville. Palossa menehtyi kolme ja loukkaantui kuusi henkilöä. Toinen uutinen on Suomessa jo melkein klassikoksi muodostunut juhannuksena kuolleiden uutisointi. Uutinen sopii tutkimukseeni, ja hyväksyin sen mukaan, sillä siinä mainitaan hukkuneiden ja kolareiden lisäksi ”välienselvittelystä” johtaneen tappelun seurauksena tapahtunut kuolema. Kyseinen tapaus ei todennäköisesti olisi itsessään noussut etusivulle, jos se ei olisi tapahtunut juhannuksen aikana. Kolmas etusivun henkirikosuutinen on kaikista mielenkiintoisin, sillä sitä edelsi neljä pienempää uutista

¹⁴ ”Kolme jäi liekkeihin, tuhopoltto?”, Aamulehti, 1.5.1970.

samaisesta tapahtumasta. Kyseessä on Ylöjärvellä tapahtunut murha, jossa nuori 16 -vuotias nainen löydettiin maastosta kuolleena. Etusivulle tapaus ilmeni 26.7¹⁵ ja sitä seurasi neljä jälkiuutista. Kyseisen murhan palstatilaa lisäsi kuolinsyyn pitkähkö selvitys ja selkeästi täten syntynyt mystinen ja askarruttava ilmapiiri. Kuluneelta vuodelta löytyi toinenkin mainittava yksittäistapaus, joka sai myös Ylöjärven murhan tapaan paljon palstatilaa.

”Kymmenet poliisit etsivät surmaajaa”¹⁶ oli etusivun otsikko aamulehdessä 13.10.1970. Kyseessä on naisen murha Etelä-Kaarelassa Helsingissä. Mikä tästä tapauksesta tekee niin mielenkiintoisen, että se päätyi etusivulle ja sai omakseen neljä muuta uutista tulevilta viikoilta? Vastaus on varsin yksiselitteinen. Tapausta ei saatu ratkaistua kolmeen viikkoon. Aivan kuten Ylöjärven tapauksessa, on tämänkin tapauksen kohdalla mystinen ja selvittämätön tunnelma.

Kolmas kiinnostava tutkimukseni kannalta harmaan alueen aihe nousi esille alkuvuodesta. Kuudes¹⁷ sekä 14.helmikuuta¹⁸ uutisoitiin ”maailman ensimmäisestä” teollisuusmyrkytyksestä, jossa Oy Nokia Ab:n paperitehtaan työntekijä menehtyi altistuttuaan useiden vuosien ajan vaarallisille teollisuuskaasuille. 6.2 uutisoitiin työntekijän kuolemasta, mutta tällöin kuolinsyö oli vielä mysteeri jutun yllä. 14.2 tilanne muuttui, kun työntekijän todettiin kuolleen juurikin tehtaasta päässeisiin kaasuihin. Tällöin palstatilaa annettiin myös etusivulta. Vaikka kyseinen kuolema onkin uutisoitu myrkytykseksi, ei kuitenkaan tapaus sovi tutkimukseni lähdeaineistoon. Teollisuusmyrkytys on osaltaan hankala sijoittaa omaan kategoriaansa, mutta tein päätöksen ettei se sopinut lähdeaineistooni. Työntekijä ei kohdannut fyysistä väkivaltaa kuolemansa osalta, vaan altistui virheen vuoksi vuotamaan päässeille kaasuille. Tapaus on kuitenkin varsin mielenkiintoinen, sekä osoittaa samoja piirteitä muiden etusivujen tapausten kanssa.

Kaikkia etusivun tapauksia, Ylöjärven murhaa, Maarianhaminan tuhopolttoa sekä teollisuusmyrkytyksen tapauksia kuitenkin yhdistää niiden pääseminen yksittäistapauksina Aamulehden etusivuille. Todennäköisesti uutiset ovat päätetty julkaista

¹⁵ ”Marja-Liisan surma selvisi”, Aamulehti, 26.7.1970.

¹⁶ ”Kymmenet poliisit etsivät surmaajaa”, Aamulehti, 13.10.1970.

¹⁷ ”Esko Kulosen kuolinsyytä ei tiedetä”, Aamulehti, 6.2.1970.

¹⁸ ”Tapaus maailman ensimmäinen. TEOLLISUUSMYRKYTYS SYYNÄ ESKO KULOSEN KUOLEMAAN”, Aamulehti, 14.2.1970.

etusivuilla niiden poikkeuksellisuuden sekä ainutkertaisuuden ja omalta osaltaan epätietoisuuden vuoksi.

3.2 Sisällöllinen analyysi

Tässä ja tulevissa luvuissa käytän käsitettä ”identifioitu rikos” tai ”rikoksen identifioiminen”. Käsite on itseni kehittämä, jolla tarkoitan rikosta, joka yksityiskohtaistetaan erilliseksi uutiseksi sen kohteen, tavan, tai tapahtumapaikan myötä. Esim. puhuttaessa Anneli Auerin tapauksesta tai Bodom järven murhasta, lukija tietää heti mistä on kyse, sillä tapaukset ovat saaneet oman ”identifioidun” nimensä.¹⁹

Millaisia uutiset sitten olivat sisällöltään? Olen listannut ylös itselleni jokaisen tutkimani uutisen ja seuraavaksi listaan vuoden 1970 kymmenen ensimmäistä uutisotsikkoa. Otsikoiden perässä on myös päivämäärä millä päivällä uutinen on julkaistu.

”Kuoliaaksi mukiloineet raastuvassa”18.1²⁰

”Kateissa ollut nainen löydettiin surmattuna”3.2²¹

”Hautoi kosta – ampui miehen”4.2²²

”Itsepuolustukseksi ampunut vapaaksi syytteistä”6.2²³

”Ampui saunakumppaninsa ja hiihti pakoon”5.3²⁴

”Kuritushuonetta ja vankeutta pahoinpitelystä”22.3²⁵

”Tulipalossa kuolleena löydetty oli ammuttu”1.4²⁶

”Puukotuksesta yhdeksän vuotta”2.4²⁷

”Kolme jäi liekkeihin, tuhopoltto?”1.5²⁸

¹⁹ ”Bodominjärven murhasta lähes 60 vuotta – tässä seitsemän syytä miksi raaka kolmoismurha yhä kiinnostaa ihmisiä”, yle uutiset, 23.5.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10793536>, luettu 3.2.2020.

²⁰ ”Kahdeksan vuotta yllätyksiä – lue Ulvilan surmajutun käänteistä aikajanalta”, mtvuutiset, 31.08.2014, <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/kahdeksan-vuotta-yllatyksia-lue-ulvilan-surmajutun-kaanteista-aikajanalta/4292598#gs.vx4jf6>, luettu 3.2.2020.

²¹ ”Kuoliaaksi mukiloineet raastuvassa”, Aamulehti, 18.1.1970.

²² ”Kateissa ollut nainen löydettiin surmattuna”, Aamulehti, 3.2.1970.

²³ ”Hautoi kosta – ampui miehen”, Aamulehti, 4.2.1970.

²⁴ ”Itsepuolustukseksi ampunut vapaaksi syytteistä”, Aamulehti, 6.2.1970.

²⁵ ”Ampui saunakumppaninsa ja hiihti pakoon”, Aamulehti, 5.3.1970.

²⁶ ”Kuritushuonetta ja vankeutta pahoinpitelystä”, Aamulehti, 22.3.1970.

²⁷ ”Tulipalossa kuolleena löydetty oli ammuttu”, Aamulehti, 1.4.1970.

²⁸ ”Puukotuksesta yhdeksän vuotta”, Aamulehti, 2.4.1970.

²⁹ ”Kolme jäi liekkeihin, tuhopoltto?”, Aamulehti, 1.5.1970.

Koska kokonaisten uutisten julkaiseminen olisi lukijalle erittäin työlästä eikä tutkimuksen kannalta kovinkaan järkevää, tyydyin listaamaan pelkät otsikot. Otsikoiden kieli on samankaltaista kuin uutisten leipäteksteissä. Kuten huomata saattaa, henkirikokset ovat uutisoitu yksittäisinä tapauksina, eikä niillä ole mehusteltu, kuten esim. nykypäivän journalismilla on tapana.³⁰ Tapaukset esitetään asiallisesti, eikä niitä identifioida huomiota herättäviksi. Uutiset olisi voitu myös julkaista muodossa ”Porin kostomurhasta kymmenen vuotta kuritusta” tai ”Joensuun saunamurhan tekijä hiihtäen pakoon rikospaikalta”³¹, jolloin kyseiset rikokset olisivat identifioitu ja täten herättäneet suurempaa mediahuomiota.

Sama kaava toistuu vuoden 1970 väkivaltahenkirikoksien uutisoinnissa läpi vuoden. Ainoastaan aiemmin mainitun Ylöjärvellä sekä Helsingin Etelä-Kaarelassa tapahtuneiden murhien uutisoinneissa on havaittavissa selkeää identifiointia tietyksi, omaksi rikoksekseen. Ylöjärven tapauksesta uutisoitiin seuraavin otsikoin: *”Kuolinsyyn tuntemattomuus vaikeuttaa”*³², *”Ylöjärven kuolinsyö ei vielääkään selvillä”*³³, *”Ylöjärven kuolinsyö selvinnyt – ei julki”*³⁴, *”Ylöjärven tutkimuksissa ei nyt uutta”*³⁵ sekä *”Marja-Liisan surma selvisi”*³⁶. Kyseistä tapausta luonnehdittiin itse uutisissa ”Ylöjärven surmatyöksi”. Tapaus sai oman identifioidun nimensä, mikä todennäköisesti johtuu sen saamasta mediahuomiosta. Tällä tarkoitan siis useampaa uutisjulkaisua samasta tapauksesta. Tapauksen nimeäminen helpottaa tietystä tapauksesta puhumista useaan otteeseen, ilman jokakertaista kertausta rikoksen tapahtumista. Muuten vuoden aikana samasta henkirikoksesta ei pääsääntöisesti uutisoitu useaan otteeseen, mikä selittää huomattavaa asiallisuutta henkirikoksista uutisoidessa. ”Ylöjärven surmatyön” tapauksen identifioiminen

²⁹ ”Poliisi etsii silminnäkijöitä”, Aamulehti, 12.6.1970.

³⁰ vrt. klikkiotsikot ja superlatiivien käyttö.

³¹ Kyseisissä esimerkeissä viitataan uutisiin ”Hautoi kosta – ampui miehen” sekä ”Ampui saunakumppaninsa ja hiihti pakoon”. Ensimmäisessä uutisessa Porin ampumavälikohtauksessa surmanneen miehen todetaan saaneen 11 vuotta kuritushuonetta. Tekijä kertoo tapon motiiviksi koston. Jälkimmäisessä uutisessa kerrotaan tapauksessa, jossa joensuulaisen mieskaksikon saunareissu päättyi murhaan. Toinen miehistä ampui toverinsa haulikolla saunailan jälkeen.

³² ”Kuolinsyyn tuntemattomuus vaikeuttaa”, Aamulehti, 12.7.1970

³³ ”Ylöjärven kuolinsyö ei vielääkään selvillä”, Aamulehti, 22.7.1970.

³⁴ ”Ylöjärven kuolinsyö selvinnyt – ei julki”, Aamulehti, 23.7.1970.

³⁵ ”Ylöjärven tutkimuksissa ei nyt uutta”, Aamulehti, 24.7.1970.

³⁶ ”Marja-Liisan surma selvisi”, Aamulehti, 26.7.1970.

sen saaman useamman kerran uutisoinnin takia puolesta puhuu myös Helsingin Etelä-Kaarelan tapaus. Kolmen viikon ajan tapauksesta uutisoitiin seuraavanlaisesti *"Surmaajaa etsitään vieläkin Helsingissä"*³⁷, *"Naisen surmaaja vieläkin hukassa"*³⁸, *"Surmatyöt Helsingissä ja Oulussa yhä selvittämättä"*³⁹ sekä viimeisin *"Tuntematon 'näki' toi poliisille uutta toivoa"*.⁴⁰ Heinäkuun Ylöjärven tapauksen lailla, tätäkin Helsingin mystistä murhaa varjosti pitkään epätietoisuus. Selkeästi ihmisiä kiinnosti lukea ja Aamulehteä julkaista tietoa selvittämättömistä tapauksista. Siitä, oliko kyseessä pelko vapaan liikkuvan murhaajan seuraavista aikeista vai kiinnostiko selvittämätön tapaus lailla rikospokkarien, on vaikea sanoa ilman kansallista rikosuhritutkimusta tai vastaavia kyselyitä. Kaiken kaikkiaan selvittämättömyys selkeästi kiinnosti.

Vuoden 1970 osalta on havaittavissa selkeä ja asiallinen linja henkirikosten uutisoinnissa läpi vuoden. Tapauksilla ei pröystäillä, eikä niillä juurikaan ilakoida etusivuilla. Uutiset ovat pääosin lyhyitä ja tiedottavia. Uutisten sijoittelu on vaihtelevaa lehden osalta, mutta sivujen näkökulmasta uutiset löytyvät lähes poikkeuksetta keskiosan alapuolelta. Tästä välittyy tunnelma, ettei henkirikoksia haluttu nostaa esille, mutta niistä kuitenkin tuli tiedottaa. Etusivuille pääsi vuoden aikana vain neljä tapausta. Tapauksia kuitenkin yhdisti niiden ainutlaatuisuus sekä selvittämättömyys. Jokaisesta tapauksesta uutisoitiin useamman kertaa, sillä rikos ei ratkennut yhdeltä istumalta. Voidaankin todeta selvittämättömien rikosten kiinnostava ratkaistuja tapauksia enemmän. Keskimäärin henkirikoksista uutisoitiin 2,75 kertaa kuukaudessa.

³⁷ "Surmaajaa etsitään vieläkin Helsingissä", Aamulehti, 15.10.1970.

³⁸ "Naisen surmaaja vieläkin hukassa", Aamulehti, 19.10.1970.

³⁹ "Surmatyöt Helsingissä ja Oulussa yhä selvittämättä", Aamulehti, 28.10.1970.

⁴⁰ "Tuntematon 'näki' toi poliisille uutta toivoa", Aamulehti, 3.11.1970.

4. Uutisoinnin suunnanmuutos

Kuten taulukosta 1 näkee, vuoden 1975 osalta uutisointi oli pitkälti koko vuoden osalta moninkertaisempaa verrattuna vuoteen 1970. Vuoden 1975 osalta kuukaudessa ilmestyi keskimäärin viisi (5) henkirikosuutista, mikä on melkein tuplasti enemmän kuin vuonna 1970. Uutisoinnin kannalta vilkkaimmat kuukaudet olivat helmikuu seitsemällä, tammi- ja elokuu kahdeksalla, huhtikuu yhdeksällä sekä toukokuu kymmenellä uutisella. Vuonna 1975 niin sanotut ”huippukuukaudet” olivat sijoittuneet vuotta 1970 tasaisemmin kahdentoista kuukauden ajalle. Niitä oli myös yli tuplasti vertailukohdettaan enemmän. Tästä on todettavissa varsin selkeä määrällisen muutoksen kasvu.

Mitä muuta taulukosta on todettavissa, liittyy vuoden 1975 kesään. Kesä- ja heinäkuun aikana uutisoitiin vuoden keskimäärään verrattuna varsin vähän henkirikoksista. Kesäkuussa uutisoitiin kahdesta ja heinäkuussa vain yhdestä tapauksesta. Poiketen vuoteen 1970 verrattuna, juhannus ei tuonut tilastoja muista kuin onnettomuuksista. Toisaalta kesän notkahdus ei olisi selkeästi huomioitavissa verrattuna vuoden 1970 kesään, ilman ”Ylöjärven surmatapausta”.

4.1 Synkät etusivut.

Etusivuille päätyi vuonna 1975 peräti 11 uutista, yhteensä seitsemästä eri tapauksesta. Vuoteen 1970 verrattuna etusivun henkirikosjuttujen määrä on lähes kolminkertainen. Vuoden alussa Rovaniemen Sinetässä tapahtui taksikuskin murha, joka pysyi pari päivää selvittämättömänä.⁴¹ Myöhemmin kahden päivän kuluttua etusivulla komeili murhateon tunnustus, tällöin tapaus puhututti ”taksisurmana”.⁴² Huhtikuussa etusivuilta herui palstatilaa peräti kolmen uutisen verran. Perhe löytyi kuolleena kotoaan Kuusjoella ja teosta epäiltiin perheen aikuista poikaa.⁴³ Myöhemmin kuukauden aikana uutisoitiin kuinka ”epäillyn jäljet hävisivät”⁴⁴ ja myöhemmin kuinka tekijä saatiin kiinni⁴⁵. Tapaus oli varsin isosti esillä, sillä

⁴¹ ”Taksimies löydettiin surmattuna autostaan”, Aamulehti, 22.1.1975.

⁴² ”Taksisurmasta tunnustus”, Aamulehti, 24.1.1975.

⁴³ ”Neljä kuollutta kotona”, Aamulehti, 9.4.1975.

⁴⁴ ”Kuusjoen surmista epäillyn jäljet hävisivät”, Aamulehti, 10.4.1975.

⁴⁵ ”Levänen ehti Kuopioon”, Aamulehti, 11.4.1975.

tapauksesta uutisoitiin suurin otsikoin, joka kerta etusivulla. Elokuussa Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökongressin (Etyk) turvatoimet sytyttivät veneilijän paatin tuleen, minkä seurauksena veneilijä menehtyi.⁴⁶ Kahden päivän kuluttua uutisoitiin Aamulehden etusivulla mahdollisesta toisesta uhrista.⁴⁷ Jälleen kahden päivän jälkeen tapaukselle herui palstatilaa, mutta tällä kertaa uutisoitiin merivartijan pidätyksestä epäiltynä tekoon.⁴⁸ Tällä kertaa uutinen ei päätynyt etusivulle.

Vuoden aikana ei sattunut muita useamman uutisen tapauksia, mutta etusivulle päätyi yksittäistapauksia. Tällaisia tapauksia sattui yhteensä neljä. Ensimmäinen tapahtui toukokuussa Kemijärvellä, jossa poika murhasi isänsä ja paikalle hälytetty sairausajoneuvo ajoi matkalla pyöräilijän päälle.⁴⁹ Kyseinen tapaus päättyi etusivulle todennäköisesti sen raakuuden, tapaus on otsikoitu etusivulla ”veritekona”, sekä virkavallan aiheuttaman kuoleman takia. Virkavallan aiheuttamat tapaukset ovat harvinaisia ja varsin poikkeuksellisia, mikä voi olla syy tämän tapauksen nostamiseen etusivulle asti. Toinen sattumus tapahtui syyskuussa Pertunmaalla.⁵⁰ Tällöin rattijuoppo ajoi kahden ihmisen yli kohtalokkain seurauksin ja palasi myöhemmin rikospaikalle. Vuoden aikana uutisoitiin useasta alkoholin vaikutuksen alaisesta henkirikoksesta, jotka olivat 1970-luvulla lisääntyneet yhdessä alkoholin kulutuksen kanssa.⁵¹ Lokakuussa Vaasassa uutisoitiin poikkeuksellisesta henkirikoksesta.⁵² Tapauksessa todetaan naisen tapon olleen henkirikoksen lisäksi myös seksirikos. Kyseessä on ensimmäinen aineistosta esiin noussut seksirikos henkirikokseen yhdistettynä. Seksirikos sanana aiheuttaa jo valtavasti tunteita, mikä on todennäköinen syy etusivulle pääsyyn. Neljäs ja vuoden viimeinen etusivun tapaus oli uutinen kolmen uhrin tuhopoltosta joulukuun alussa.⁵³ Valitettavasti kyseinen mikrofilmi oli laadultaan niin huono, ettei otsikon jälkeen tekstistä saanut selvää.

Kolmea tapauksista kuitenkin yhdistää vuoden 1970 tapaan niiden ratkaisemattomuus. ”Taksisurmaa”, Kuusjoella sattunutta perheen murhaa eikä Etykin turvatoimien vaatineita

⁴⁶ ”Etykin turvatoimista surma – Valoraketti sytytti, veneilijä menehtyi”, Aamulehti, 2.8.1975.

⁴⁷ ”Valoraketin uhreja ehkä kaksi”, Aamulehti, 4.8.1975.

⁴⁸ ”Merivartijat pidätettiin taas”, Aamulehti, 6.8.1975.

⁴⁹ ”Kaksi uhria - Veriteko, tieturma”, Aamulehti, 3.5.1975.

⁵⁰ ”Yliajaja pakeni - ja palasi, Kaksi kuoli Pertunmaalla”, Aamulehti, 22.9.1975.

⁵¹ Sudden increase of homicide rate in Finland, Kivivuori.

⁵² ”Tappo olikin seksirikos”, Aamulehti, 18.10.1975.

⁵³ ”Kolme kuoli – talo tuleen”, Aamulehti, 5.12.1975.

kuolon uhreja saatu saman tien selville. Tapauksia yhdistää selvästi mysteerisyys ja epätietoisuus. Kuten vuonna 1970 selvittämättömät tapaukset selvästi kiinnostavat ja niistä otsikoitiinkin etusivua myöten.

Vuoden aikana kuitenkin etusivuilla uutisoitiin myös muista, ratkaistuista tapauksista. Niitä puolestaan yhdistää poikkeuksellisuus sekä tekojen raakuus. Hälytysajoneuvon yliajo, verinen isän murha, seksirikos ja kolme uhrin tuhopoltto ovat kaikki erittäin synkkää ja ikävää luettavaa. Todennäköisesti juuri tästä syystä kyseiset tapaukset ovatkin nostettu etusivulle asti.

4.2 Rikosten identifioinnin lisääntyminen.

Vastavuoroisesti vuoden 1970 tapaan, listaan tähän perään vuoden 1975 kymmenen ensimmäisen tapauksen otsikkoa.

"Surmaajien mielentila tutkitaan" 15.1⁵⁴

"Ampui toverinsa kiväärillä" 17.1⁵⁵

"Taksimies löydettiin surmattuna autostaan" 22.1⁵⁶

"Ryöstömurha?" 22.1⁵⁷

"Mies surmattiin yömajassa" 24.1⁵⁸

"Taksisurmasta tunnustus" 24.1⁵⁹

"Pidätetyt tunnustivat taksimiehen surman" 24.1⁶⁰

"Surmattu nainen löydettiin huoneesta" 26.1⁶¹

⁵⁴ "Surmaajien mielentila tutkitaan", Aamulehti, 15.1.1975.

⁵⁵ "Ampui toverinsa kiväärillä", Aamulehti, 17.1.1975.

⁵⁶ "Taksimies löydettiin surmattuna autostaan", Aamulehti, 22.1.1975

⁵⁷ "Ryöstömurha?", Aamulehti, 22.1.1975.

⁵⁸ "Mies surmattiin yömajassa", Aamulehti, 24.1.1975.

⁵⁹ "Taksisurmasta tunnustus", Aamulehti, 24.1.1975.

⁶⁰ "Pidätetyt tunnustivat taksimiehen surman", Aamulehti, 24.1.1975.

⁶¹ "Surmattu nainen löydettiin huoneesta", Aamulehti, 26.1.1975.

”Vaasan surmaan ei vielä selkoa” 27.1⁶²

”Jätti uhrin virumaan Vammalassa” 29.1⁶³

Otsikoiden perusteella on huomattavissa vuoteen 1970 verrattuna useampaa identifiointia. Rovaniemen taksimiehen murha on uutisoitu ”taksisurmana” ja Vaasasta löytyneen ammutun naisen tapaus on nimetty ”Vaasan surmaksi”. Termit ilmenevät myös uutisten leipätekstissä. Samanlainen tapausten nimeäminen on huomattavissa myös läpi vuoden. Tapauksia on nimetty mm. ”Myyrmäen surmajutuksi”, ”Leipäveitsisurmaajaksi” sekä ”Kuusjoen surmiksi”⁶⁴. Kyseiset jutut ovat saaneet osakseen useamman päivän uutisoinnin ja ne ovat kaikki nimetty omiksi tapauksiksi. Tapauksista välittyy täten paljon mediaseksikkäämpi kuva. Tapaukset voivat olla myös olleen hankalampia poliisin selvittää, mutta muutos voi myös kieliä lehden alhaisemmasta kynnyksestä tarttua väkivaltaisiin henkirikoksiin.

Vuoden aikana selkeää paikkaa, mistä henkirikoksista kertovat uutiset olisivat joka lehdessä, on turha koittaa löytää. Verrattuna esim. kuolinilmoituksiin, jotka ovat jokaisessa numerossa etusivun jälkeen toisella sivulla ennen uutisia. Henkirikoksista ja onnettomuuksista kertovat uutiset ovat hyvin sekalaisesti aseteltu, eikä yhtäläistä korrelaatiota niiden sijoitukselle ole havaittavissa. Sivujen näkökulmasta, vuoden 1970 tapaan, valtaosan kyseisistä uutisista kuitenkin löytää tarkastellessaan ”Kotimaa” -osion sivujen alareunoja. Tarkasteltavan vuoden kohdalla kuitenkin on havaittavissa jonkinlainen useamman päivän yritys juurruttaa henkirikoksista uutisointia tiettyyn paikkaan. Lähteitä läpikäydessäni kiinnitin huomiota, miten välillä uutiset löytyivät useiden päivien aikaan samasta kohdasta. Uutiset saattoivat olla toista viikkoa putkeen ”Kotimaa” -osion alussa, lopussa tai koko lehden lopussa uutisten jälkeen. Havaitut ”kokeiluerät” eivät kuitenkaan ottaneet tuulta allensa, eikä varsinaista yhtä tapaa sijoittaa kyseisiä uutisia löytynyt. Syytä sille, miksi näin tehtiin ja ei jatkettu, en osaa sanoa.

Vuoden 1975 uutisten avulla on todettavissa selkeä määrällinen, että tyylillinen muutos. Henkirikoksista uutisoitiin vuotta 1970 enemmän ja kuukaudessa uutisoitiin keskimäärin

⁶² ”Vaasan surmaan ei vielä selkoa”, Aamulehti, 27.1.1975.

⁶³ ”Jätti uhrin virumaan Vammalassa”, Aamulehti, 29.1.1975.

⁶⁴ ”Neljä pidätetty Myyrmäen surmajutussa”, Aamulehti, 4.5.1975. ”Jämsän epäillyn mieli tutkitaan”, Aamulehti, 16.4.1975. ”Kuusjoen surmista epäillyn jäljet hävisivät”, Aamulehti, 10.4.1975.

viidestä henkirikoksesta. Yhä useampi tapaus persoonallistettiin tekoon, paikkaan tai tapaan liittyen. Vaikka yksittäisiä, useamman uutisen yhtä tapausta kohti huomiota saaneita sattumuksia ei ollut aiempaa enempää, näkyi muutos yksittäisten tapausten osalta. Yksittäiset tapaukset saivat enemmän persoonallisia nimiä, kuten ”Myyrmäen surmajuttu” tai ”Leipäveitsisurmaaja”. Tiedotus näyttäytyi synkemmältä ja enemmän tunteita herättävältä.

5. Loppupäätelmät

Mitä tästä kaikesta voidaan päätellä? Kuten luomastani taulukosta (Taulukko 1) on havaittavissa, henkirikoksista kertova uutisointi on kasvanut Aamulehdessä vuosien 1970 ja 1975 aikana. Kasvu on helppo ymmärtää, sillä kuten Kivivuori totesi, myös henkirikollisuus kasvoi 1970-luvun alkupuolella poikkeuksellisesti.⁶⁵ Kivivuoren tulosten mukaan vuosien 1970-1974 aikana sattui kutakuinkin 500 henkirikosta. Jos oletetaan uutisoinnin olleen joka vuosi Aamulehdessä havaitun kasvun mukaista, läheskään kaikki tapaukset eivät päätyneet uutisiin asti. Toisaalta Kivivuoren tutkimustulokset ovatkin koko maan kattavat ja Aamulehti on tamperelainen media, joten sivuille tarttuvat varmasti vain suurimmat tapaukset Etelä-Suomen ulkopuolelta.

Henkirikoksista uutisoinnin määrä lähes tuplaantui vuosien 1970 -1975 välillä, vaikkakaan ei puhuta kovin suuresta muutoksesta lukumäärittäin. Prosentuaalisesti kasvu on kuitenkin merkittävä, lähes kaksinkertainen. Vuonna 1970 uutisoitiin keskimäärin 2,75 henkirikoksista kertovaa uutista kuukaudessa. Vuonna 1975 vastaava luku oli tasan viisi (5). Vaikka henkirikoksista uutisointi kasvoikin suuresti, ei uutisointi ollut kuitenkaan jokapäiväistä. Se ei ollut edes jokaviikkoista. Tutkimuksen perusteella on vaikeaa tutkia uutisoinnin aiheuttamaa rikospelkoa, mutta uutisoinnin määrän voidaan todeta kuitenkin olevan suhteellisen alhainen eikä täten pelko määrältään kasvaneista henkirikoksista ollut todennäköisesti kovin suurta. Toisaalta tarkastellessa tammikuun 1975 ilmoittamiani uutisotsikoita, voidaan huomata uutisoinnin paikoin ryöpsähtäneen lyhyelle ajanjaksolle. Kahdeksan päivän ajalle, 22.1-29.1.1975 sattui peräti kahdeksan henkirikosta käsittelevää uutista. Tällaiset tapaukset ovat osaltaan voineet lisätä lukijoiden pelkoa ja ahdistusta.

⁶⁵ Sudden increase of homicide rate in Finland, Kivivuori.

Tätä linjaa edesauttoi ratkaisemattomien yksittäistapausten suurempi huomio aamulehdessä. Tällaiset tapaukset saivat enemmän huomiota etusivuilta. Etusivujen rooli lehdissä on suurempi kuin sisäsivujen uutisten, sillä etusivut ovat ensin esillä. Etusivujen lisäksi myös uutisoinnin sanavalinnat muuttuivat ajanjakson aikana. Vaikka uutiset pysyivätkin pieninä ja asiakeskeisinä suurimmaksi osaksi, vuonna 1975 identifioitiin enemmän tapauksia tiettyyn paikkaan, tapaan tai tekoon nähden kuin vuonna 1970. Tutkimuksessa merkittävä huomio kohdistuikin tiettyjen tapausten etusivuille valikoitumiselle. Ratkaisemattomat tapaukset ja varsinkin karkuteillä olleet epäillyt saivat osakseen laajempaa uutisointia. Alati kasvava rikosten määrä näyttäytyy varmasti vielä korkeampana silloin kun yksittäiset tapaukset pyörivät otsikoissa useamman päivää putkeen. Näillä tapauksilla on myös varmasti ollut mielenkiintoisia vaikutuksia mediassa, kun iltapäivälehdet ovat nostaneet suosiotaan sekä sosiaalinen media on kasvattanut lukijapiiriään nykypäivään tultaessa.

Määrän kasvaessa ja sanallisten valintojen yksityiskohtaistumisessa, voidaan uutisoinnin todeta muuttuneen Aamulehden uutisoinnissa vuosien 1970 ja 1975 aikana. Muutos on suosinut identifioituja yksittäistapauksia ja uutisoinnin määrä on lisääntynyt huomattavasti. Vaikka muutos onkin huomattavissa, vielä tälle tarkastellulle ajanjaksolle ei ole syntynyt tiettyä paikkaa henkirikoksista tiedottaville uutisille. Tutkimukseni avaakin kenttää tarkastella jatkossa, miten rikospelko on muuttunut ja miten kasvanut rikollisuus on näkynyt myös muissa aikansa sanomalehdissä. 1970-luku oli Suomessa poikkeuksellinen henkirikosten määrän muutoksessa. Tutkimukseni kohteena on kuitenkin vain yksi aikansa monista sanomalehdistä. Jos samanlainen sanallinen ja määrällinen muutos on havaittavissa myös muissa valtakunnan sanomalehdissä, on mahdollista löytää entistä parempi kuva siitä, kuinka paljon alati lisääntyneet henkirikokset näyttäytyivät yksityisten ihmisten elämässä.

6. LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

ARKISTOLÄHTEET

Tampereen pääkirjasto,
Aamulehti (AL), 1970, 1975.

KIRJALLISUUS

Haara, Paula & Reunanen, Esa & Näsi, Matti & Kivivuori, Janne, *Väkivalta pirstaloituvassa mediamaisemassa: Fokusryhmätutkimus uhkan kokemuksesta ja rikostiedon lähteistä*, Tampereen yliopisto, 2017.

Kivivuori, Janne, *Sudden Increase of Homicide in Early 1970s Finland. Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, Vol. 3:1 (2002), 6–21.

Kivivuori, Janne & Kemppe, Sari & Smolej, Mirka, *Etusivujen väkivalta: väkivalta iltapäivälehtien etusivuilla, todellisuudessa ja ihmisten peloissa 1980-2000*, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja, 2002

Lehti, Martti, *Henkirikollisuuden kehitys 1500-luvulta nykypäivään*, Haaste 4/2015, <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste42015.html>, luettu 8.10.2019.

Smolej, Mirka & Kivivuori, Janne, *The Relation Between Crime News and Fear of Violence. Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 7:2 (2006), 211–227.